

رستاخیز ناکام
نظامی ایران غراز و فرود حزب رستاخیز
در تاریخ سیاسی ایران

نویسنده: آیدین
سیده زهرا مبرزاد
نیلوفر اکبری
بهزاد غلامی

سرشناسه:	میرزاده، سیده زهرا، ۱۳۶۷-
عنوان و نام پدیدآور:	رستم خیز ناکام: تأملی بر فراز و فرود حزب رستاکخیز در تاریخ سیاسی ایران / نویسنده: دانا: رستم میرزاده، نیلوفر اکبری، بهزاد غلامی
مشخصات نشر:	تهران: تینار، ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری:	۳۲۷ ص؛ جدول، نمودار و داده
شابک:	۱۵۰۰۰ ریال؛ ۳-۹۶۷۴۷-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت:	فیا
یادداشت:	کتابنامه
عنوان دیگر:	تأملی بر فراز و فرود حزب رستاکخیز در تاریخ سیاسی ایران
موضوع:	حزب رستاکخیز ملت ایران - تاریخ
موضوع:	Hizo Rastakhiz Mellate Iran- History
موضوع:	حزب‌های سیاسی - ایران - تاریخ
موضوع:	Political parties- Iran- History
موضوع:	ایران، تاریخ - پهلوی - ۱۳۵۷-۱۳۴۲
موضوع:	Iran- History- Pahlavi, 1963-1978
شناسه افزوده:	اکبری، نیلوفر، ۱۳۶۷-
شناسه افزوده:	غلامی، بهزاد، ۱۳۶۸-
رده‌بندی کنگره:	۱۳۹۶ ۱۵۰۴/۵/م۹ر۵ DSR
رده‌بندی دیویی:	۹۵۵/۰۸۲۴۰۴۵۲
شماره کتابشناسی:	۴۹۸۰۷۰۹

عنوان:	رستاخیز نام: تأملی بر فراز فرود حزب رستاخیز در تاریخ سیاسی ایران
نویسندگان:	نویسندگان: زهرا میرزا، نیلوفر اکبری، بهزاد غلامی
چاپ اول:	بهار ۱۳۹۷
شمارگان:	۱۰۰۰ نسخه
قیمت:	۱۵۰۰۰ تومان
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۹۶۷۴۷-۶-۳
حروفچینی و	خدمات نشر دانش گستر
چاپ و صحافی:	مدیران

حق چاپ و انتشار محفوظ و مخصوص نشر تینار است.

هرگونه بهره‌برداری و استفاده از این اثر منوط به اجازه کتبی ناشر است.

مرکز فروش: تهران، خیابان انقلاب، بازارچه کتاب، فروشگاه قنوس ۰۹۳۵-۳۲۸۹۶۷۷ / ۶۶۴۱۳۷۲۲
ارتباط با ناشر: teenarpub@mail.com

۹	پیشگفتار.....
۱۳	مقدمه.....
۱۷	فصل یکم: چهارچوب نظری احزاب سیاسی.....
۱۷	مقدمه.....
۱۸	چهارچوب نظری.....
۲۹	نتیجه‌گیری.....
۳۱	فصل دوم: زمینه‌های شکل‌گیری حزب رستاخیز.....
۳۱	مقدمه.....
۳۲	۱. نقش عوامل سیاسی در شکل‌گیری حزب رستاخیز.....
۴۱	۲. نقش عوامل اقتصادی در شکل‌گیری حزب رستاخیز ملی.....
۵۰	۳. نقش عوامل اجتماعی در شکل‌گیری حزب رستاخیز.....
۵۳	۴. علل چندبعدی شکل‌گیری حزب رستاخیز.....
۷۲	نتیجه‌گیری.....
۷۷	فصل سوم: حزب رستاخیز و اهداف آن.....
۷۸	۱. اهداف اعلامی از تشکیل حزب رستاخیز.....
۸۹	۲. اهداف واقعی از تشکیل حزب رستاخیز.....
۹۷	نتیجه‌گیری.....
	فصل چهارم: چهارچوب حزب رستاخیز و تفاوت آن با احزاب پیشین دوره
۹۹	پهلوی دوم.....
۹۹	مقدمه.....

۱۰۰	۱. تشکیلات، سازمان‌ها و نهادهای حزب رستاخیز.....
۱۱۰	۲. احزاب دولتی دوره پهلوی دوم.....
۱۱۳	۳. تفاوت کلیدی حزب رستاخیز با دیگر احزاب پیشین.....
۱۲۱	نتیجه‌گیری.....
۱۲۳	فصل پنجم: بازتاب تأسیس حزب رستاخیز در میان موافقان و مخالفان.....
۱۲۳	مقدمه.....
۱۲۴	۱. موافقان و دلایل آنها.....
۱۳۳	۲. مخالفان و دلایل آنها.....
۱۴۰	نتیجه‌گیری.....
۱۴۳	فصل ششم: نقش، عملکرد و تأثیر حزب رستاخیز بر سیاست ایران.....
۱۴۳	مقدمه.....
۱۴۵	۱. سیاست داخلی.....
۱۷۳	۲. سیاست خارجی.....
۱۸۲	نتیجه‌گیری.....
۱۸۷	فصل هفتم: فرجام حزب رستاخیز.....
۱۸۷	مقدمه.....
۱۸۸	دلایل شکست حزب.....
۲۰۶	نتیجه‌گیری.....
۲۱۱	فرجام سخن محور هائینگتون.....
۲۱۹	کتابنامه.....
۲۱۹	منابع فارسی.....
۲۲۶	منابع لاتین.....

پیش‌گفتار

پس از سقوط رضاشاه و با تسلط بر سرکار رسیدن محمدرضا پهلوی، تحت تأثیر عواملی همچون وجود اشتقاق در نتیجه جنگ جهانی دوم، تثبیت نداشتن حکومت جدید، جوان بودن محمدرضا پهلوی، افزایش نیروهای اجتماعی و غیره فضای باز سیاسی در کشور پدید آمد. احزاب و تشکلهای زیادی به فعالیت پرداختند. در این دوره حزب‌های گوناگونی در فضای سیاسی کشور آغاز به فعالیت کردند که می‌توان به احزاب با گرایش مارکسیستی (مانند حزب توده)، احزاب مذهبی (مانند جمعیت فداییان اسلام)، احزاب ملی‌گرا (مانند حزب ایران و حزب ملت ایران) و احزاب راستی (مانند حزب دموکرات به رهبری احمد قوام و حزب وطن به رهبری سید علی‌الدین طباطبائی) اشاره کرد. این وضعیت در دوره نخست‌وزیری دکتر مصدق به اوج خود رسید، اما پس از کودتای بیست‌وهشت مرداد ۱۳۳۲ سقوط حکومت دکتر مصدق، فضای باز سیاسی به پایان رسید و با ایجاد فضای ترس و وحشت و سلطه همه‌جانبه محمدرضا شاه بر امور کشور، فعالیت احزاب به شدت محدود شد.

این دوره هم‌زمان با رشد تدریجی درآمدهای نفتی بوده است. در این دوره محمدرضا شاه در پاسخ به چالش‌های داخلی و بین‌المللی، نمایش

چهره‌ای دموکراتیک، جلب مشارکت مخالفان و جلوگیری از پیدایش مراکز قدرت بر ضد خود، احزاب سیاسی دولتی را بنا گذاشت و این آغاز مرحله جدیدی در مسیر تراژدی فعالیت‌های حزبی در ایران بود. بدین ترتیب شاه در سال ۱۳۳۶ به ایجاد دو حزب دولتی به نام «مردم» و «ملیون» براساس نظام حزبی ایالات متحده اقدام کرد، اما در ابتدای دهه ۱۳۵۰ در شرایطی که تضاد آشتی‌ناپذیر و فاصله میان توسعه صنعتی در مقابل توسعه نیافتگی سیاسی عمیق‌تر شده و قدرت مالی شاه چهار برابر قیمت نفت افزایش یافت، همین احزاب هم از سوی رژیم پهلوی قابل تحمل نبودند و جای خود را به نظام تک‌حزبی دادند. محمدرضا شاه در یازده اسفند ۱۳۵۳ برخلاف پافشاری‌های پی‌درپی پادشاهی پهلوی، پس از استیضاح خود در ستایش از نظام دو حزبی به یک‌باره انحلال همه احزاب سیاسی موجود و تشکیل حزب واحد سراسری را که همه ایرانیان به نوعی مجبور به عضویت در آن بودند را اعلام کرد و بدین ترتیب حزب رستاخیز را بنیان گذاشت.

ساختار و تشکیلات حزب رستاخیز بر پایه سه اصل تشکیل شد: نظام شاهنشاهی، قانون اساسی و انقرب شاه و ملت. پاسداری از این اصول اصلی‌ترین و مهم‌ترین وظیفه حزب قلمداد شد. (نامه مورخ ۱۳۵۴ شاه به امیرعباس هویدا، دبیرکل حزب رستاخیز).

پس از تأسیس حزب رستاخیز دو جناح درون آن شکل گرفت. جناح نخست «جناح ترقی‌خواه یا پیشرو» به رهبری جمشید آموزگار به ده است و جناح دوم «جناح سازنده» به رهبری هوشنگ انصاری تشکیل شد. با توجه به تبلیغات گسترده رژیم پهلوی، حزب رستاخیز توانست کارکرد یک حزب سیاسی را داشته و به‌عنوان واسطه میان مردم و حکومت عمل کند و به همین جهت دیری نپایید که حزب مورد انتقادات وسیع قرار گرفت و در نهم مهرماه ۱۳۵۷ با استعفای جواد سعید؛ دبیرکل حزب رستاخیز، این حزب منحل شد.

در بررسی عملکرد حزب رستاخیز پرسش‌های گوناگونی در ذهن پدید

می‌آید و از آن جمله اینکه زمینه‌های شکل‌گیری حزب رستاخیز چه بوده است؟ شاه از تأسیس حزب رستاخیز چه اهدافی را دنبال می‌کرد؟ چهارچوب و ساختار حزبی حزب رستاخیز بر چه اصولی استوار بوده و چه تفاوتی با دیگر احزاب دولتی پیشین داشته است؟ بازتاب تأسیس حزب رستاخیز در میان مخالفان و موافقان رژیم پهلوی چگونه بوده است؟ حزب در سیاست داخلی و خارجی ایران چه نقشی ایفا کرد؟ و نیز حزب رستاخیز به چه سرنوشتی دچار شد؟

در این پژوهش می‌کوشیم با بهره‌گیری از روش تاریخی، توصیفی و تحلیلی به پرسش‌های مطرح‌شده پاسخ داده و با استناد به واقعیت‌های تاریخی و منابع موجود، زوایای تاریک علل ظهور و عملکرد حزب رستاخیز و تأثیر و نقش این حزب بر سیاست داخلی و خارجی ایران در عصر سلطنت محمدرضا پهلوی برای خوانندگان روشن شود.

در کشور ما همواره احزاب فعال در عرصه سیاست، احزابی از بالا به پایین بوده که می‌توان به آن احزاب حکومتی یا احزاب دولت ساز نیز گفت. هدف از نگارش این اثر آن است تا با بررسی حزب رستاخیز نشان دهیم احزابی که برآمده از شکاف‌های اجتماعی و جامعه نود در حصول دولت مستقر باشند، نمی‌توانند به صورت پلّی میان جامعه و حکومت عمل کنند و در نهایت یک نهاد کارگزار حکومت خواهند بود.

یکی از ویژگی‌های پژوهش حاضر، تلاش برای بی‌اثر کردن شاه ایدئولوژیک و جناحی به موضوع است به این امید که بتوانیم بی‌طرفانه به بررسی حزب رستاخیز و عملکرد آن بپردازیم.